

Ks. WINCENTY MYSZOR

Uniwersytet Śląski w Katowicach

KS. PROF. DR PAUL BORMANN I JEGO BIBLIOTEKA

Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przejęła wiele książek z prywatnych zbiorów ks. prof. dr. Paula Bormanna. Kim był profesor Paul Bormann, jaką dziedziną nauk teologicznych się zajmował i jak ukształtował swoją bibliotekę?

Ks. prof. dr Paul Bormann urodził się 19 XI 1926 r. w Gelsenkirchen. Jego rodzice pochodzili z Prus Wschodnich, matka z małej wioski Gady pod Olaszynem. Jako kapłan archidiecezji Paderborn często przebywał na wakacjach na Warmii i Mazurach, od 1975 r. niemal co roku. Przed ukończeniem gimnazjum w Gelsenkirchen, pod koniec wojny, w 1943 r., został powołany do służby wojskowej w jednostce strzelców alpejskich, ale – jak wspominał później – nie brał udziału w walkach frontowych. Zanim został przeszkolony, Niemcy skapitulowały. Po krótkim pobycie w niewoli wrócił i kontynuował naukę. Maturę zdał w 1946 r. i rozpoczął studium teologii w Paderborn. Przez jeden rok studiował w Monachium. 25 III 1952 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk abp. Lorenza Jaegera. Po święceniach pracował w duszpasterstwie jako wikariusz w Marsberg. W 1955 r. abp Jaeger zamianował go prefektem w Seminarium Duchownym w Paderborn. Borman podjął dalsze studia w Monachium, gdzie w 1963 r. przygotowywał pod kierunkiem prof. Franza Arnolda doktorat z teologii pastoralnej. Swoją pracę doktorską opublikował w Paderborn w 1965 r.¹ Nawiązał w niej do swoich zainteresowań egzegezą biblijną (zawdzięczał je – jak sam mawiał – jednemu ze swoich znakomitych profesorów w Paderborn, którym był Otto Kuß, do czasu II wojny światowej profesor teologii katolickiej we Wrocławiu), ale także do nauki Soboru Watykańskiego II, o obecności Chrystusa w głoszeniu w czasie liturgii słowie Bożym. Głoszeniu słowa Bożego poświęcił się szczególnie jako profesor homiletyki i jako duszpasterz w Paderborn (Gau-Kirche) przez ponad 30 lat. 1 VI 1970 r. otrzymał nominację na profesora Wydziału Teologicznego w Paderborn (Theologische Fakultät Paderborn). Wykładał teologię pastoralną (w duchu teologii swojego mistrza z Monachium Franza Arnolda) i homiletykę (Professor der Pastoraltheologie und Kerygmantik). Na tym stanowisku jako profesor pracował do przejścia na emeryturę (30 IX 1991 r.). Dwukrotnie był rektorem Wydziału Teologicznego w Paderborn (1972/73 i 1984/86), przez kilka lat (w latach siedemdziesiątych) należał do komisji wydziałów teologicznych w Niemczech. Większość jego publikacji naukowych dotyczyła homiletyki. Wszystkie artykuły opublikowane w roczniku teologicznym wydziału teologicznego w Paderborn („Theologie und Glaube”) odnosiły się do głoszenia słowa

¹ *Die Heilswirksamkeit der Verkündigung nach dem Apostel Paulus*, Paderborn 1965.

Bożego². Poza homiliami wygłaszanymi w Gau-Kirche w Paderborn co niedzielę wygłaszał wielokrotnie serie homilii i rozważań w radio. Nie pisał wiele, mając na ten temat swoistą teorię pracy naukowej. Chętnie natomiast podróżował. Szczególnym zainteresowaniem darzył dwa kraje: Izrael i Polskę. Do Izraela wyjeżdżał co roku jako przewodnik grup pielgrzymów i turystów, jeszcze kilka lat po przejściu na emeryturę. W ten sposób podtrzymywał także przyjaźnie z niemieckimi Żydami, którzy po wojnie wyemigrowali z Niemiec. Do Polski przyjeżdżał od 1974 r. w czasie wakacji, również niemal co roku, a czasem kilka razy. Najchętniej przebywał na Mazurach, które uważał za strony niemal rodzinne. Znał jednak całą Polskę. I w Polsce podtrzymywał przez wiele lat znajomości i przyjaźnie do końca życia. Miał także kontakt z kapłanami diecezji katowickiej. W Paderborn był źródłem informacji o Polsce, a przyjezdnym Polakom, gdy władze nie wiedziały, dokąd ich skierować, wskazywano adres prof. Paula Bormanna. Z jego życzliwości korzystał także piszący te słowa. Za pośrednictwem prof. Bormanna uzyskałem stypendium naukowe Instytutu Möhlera (Möhler-Institut) w Paderborn w 1975 r. Dzięki temu mogłem w przygotowaniu do habilitacji zapoznać się z niemiecką literaturą teologiczną. Również dzięki prof. Bormannowi, z podobnego stypendium archidiecezji w Paderborn mogłem w latach 1989 i 1990 korzystać ks. Jerzy Myszor i przeprowadzić kwerendę źródłową w niemieckich i brytyjskich archiwach, przygotowując swoją rozprawę habilitacyjną. Była to dla nas jedyna możliwość studiów zagranicznych i kontaktu z teologią niemiecką. Dzięki tej znajomości i przyjaźni mogliśmy pośredniczyć w przekazaniu wielu książek z jego zbioru dla bibliotek w Polsce. Ks. prof. dr Paul Bormann zmarł 5 IX 2003 r. w Paderborn.

Biblioteka prof. Bormanna obejmowała fachowe teologiczne czasopisma i książki z dziedziny, którą zajmował się na wydziale w Paderborn, tj. teologią pastoralną i homiletyką, a także pedagogiką i katechetyką. Z czasów studiów miał wiele prac z dziedziny egzegezy biblijnej. Po przejściu na emeryturę większość swoich książek z dziedziny biblistyki przekazał jednemu z doktorantów Wydziału Teologicznego w Paderborn. W 1993 r. pojawił się pomysł przekazania jego czasopism teologicznych bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach, ale nie można go było zrealizować z powodów technicznych (chodziło o transport) i biblioteka nie podjęła tego planu. Natomiast zainteresowała się tym biblioteka Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Dwa transporty cza-

² *Um die Erneuerung unserer Predigt*, „Theologie und Glaube” 1958, 48, s. 303; *Das Wort und die geistigen Realitäten. Zur Phänomenologie der Sprache und des Gesprächs*, „Theologie und Glaube” 1959, 49, s. 401–422; *Bemerkungen zu zwei lezenswerten Aufsätzen*, „Theologie und Glaube” 1960, 50, s. 112–114; *Maria in der Verkündigung nach dem VIII Kapitel der dogmatischen Konstitution über die Kirche*, „Theologie und Glaube” 1968, 58, s. 59–73; *Die Caritas in der Verkündigung. Hinweise zu zwei Predigtmöglichkeiten*, „Theologie und Glaube” 1970, 60, s. 38–42; *Immer so nahe dem Abgrund*, „Theologie und Glaube” 1976, 66, s. 353–367; *Kerygmantik und Kybernetik. Versuch einer Annäherung*, [w:] *Theologie-Grund und Grenzen, Festgabe für Heimo Dolch*, Paderborn 1982, s. 301–317; *„Wenn die Propheten einbrächen...”* (Nelly Sachs) – *Anmerkung zur Predigt*, [w:] H. J. Brand, K. Hengst, *Die Gaukirche St. Ulrich in Paderborn 1183–1983*, Paderborn 1983, s. 206–215; *Der Pfeil des Wortes trifft sein Ziel. Theologische Erwägungen zum Themenkreis „Wort Gottes” und „Verkündigung”*, [w:] *Liturgie in der Gemeinde 2*, Hrsg. J. J. Degenhardt, P. Bormann, Salzkotten 1965, s. 1–20; *Das wandernde Gottesvolk – Die „Exodus-Gemeinde”*, [w:] *Volk Gottes. Festgabe für Josef Höfer*, Hrsg. R. Bäumer, H. Dolch, Freiburg 1967, s. 536–567; *Verkündigen 1*, Hrsg. P. Bormann, Stuttgart 1967; *Feuer in der Asche. Zu den Gedichten der Nellz Sacks*, [w:] *Via indirecta. Beiträge zur Vielstimmigkeit der christlichen Mitteilung*, Hrsg. G. Lange, W. Langer, München–Paderborn–Wien 1976, s. 319–343.

sopism z Paderborn do Warszawy w 1994 r. wzbogaciły bibliotekę w Warszawie. W pierwszym transporcie (21 II 1994 r.) prof. Bormann przekazał takie tytuły, jak: „Concilium” 1 (1965)–26 (1990); „Evangelische Theologie” 22 (1962)–53 (1993); „Hochland” 1 (1903/4)–61 (1971); „Katechetische Blätter” 79 (1954)–114 (1989); „Pastoraltheologie” 51 (1962)–82 (1993); „Renovatio” 44 (1988)–45 (1989); „Sprache in Technischen Zeitalter” 1961–1984; „Stimmen der Zeit” 1947–114 (1989); „Theologia Practica” 1 (1966)–26 (1991); „Theologische Literaturzeitung” 80 (1955)–103 (1978); „Zeitschrift für Katholische Theologie” 80 (1955)–88 (1966); „Zeitschrift für Theologie und Kirche” 53 (1956)–90 (1993). W drugim transporcie (17 IX 1994 r.) uzupełnione zostały tomy brakujące w tytułach oraz kontynuacje. Prof. P. Bormann przekazał także ATK kilkanaście książek.

Wraz z planami tworzenia w Katowicach Wydziału Teologicznego powróciła idea przekazania książek teologicznych dla Katowic. 24 XII 2001 r. ks. prof. P. Bormann przekazał kilkanaście kartonów książek dla Biblioteki Teologicznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Są to przede wszystkim książki z zakresu homiletyki i teologii pastoralnej, ale także z teologii ogólnej, które P. Bormann zbierał w miarę rozwijania swojej działalności naukowej i dydaktycznej albo na zasadzie kontynuacji serii. Tak na przykład w jego zbiorach pojawiły się pisma K. Rahnera (*Schriften zur Theologie*), pisma M. Bubera, R. Guardiniego, niektóre utwory E. Przywary, E. Petersona, H. Schliera. P. Bormann miał wiele książek z zakresu liturgiki, pedagogiki, retoryki, jak również dokumentów dotyczących prawa uczelni i wydziałów teologicznych w Niemczech. Bardzo cenne w zbiorach Bormanna są prace zbiorowe (jak F. Holböck, Th. Sartory, *Mysterium Kirche*, Salzburg 1962) czy zebrane prace jednego autora (na przykład: E. Schillebeecks, *Offenbarung und Theologie*), czy tak zwane Festschriften (na przykład *Die Zeit Jesu. Festschrift für Heinrich Schlier*, Hrsg. G. Bornkamm, K. Rahner, Freiburg 1970). P. Bormann przejawiał także zainteresowanie pracami z teologii ekumenicznej (w jego zbiorach znalazłem bardzo ważne dla ekumenicznej eklezjologii U. Valeske, *Votum Ecclesiae*, München 1962). Osobnym działem jego biblioteki była literatura piękna, a więc zbiór, który mogłyby zainteresować germanistów. Po pierwszym transporcie jego książek do Katowic w 2001 r., przywóz drugiej partii zaplanowaliśmy na rok 2002. W czerwcu 2002 r. prof. P. Bormann ciężko zachorował i znalazł się w szpitalu. Trudno było w tej sytuacji przejmować jego książki, z których wprawdzie już nie korzystał, ale był do nich przywiązany. Przekazywał nam tylko przeczytane czasopisma teologiczne i niektóre poszczególne tytuły. W 2003 r. otrzymaliśmy jeszcze kilkanaście tytułów z teologii pastoralnej, między innymi pisma Franza Arnolda. Resztę książek teologicznych z jego zbioru Biblioteka Teologiczna w Katowicach otrzymała po śmierci P. Bormanna, jesienią 2003 r. W Bibliotece Teologicznej w Katowicach opatrzyliśmy jego książki odpowiednią pieczęcią upamiętniającą pierwszego właściciela i jego dar dla pracowników i studentów teologii w Katowicach. Być może, czytelnicy jego książek spojrzą na to oznakowanie i w czasie lektury wspomną z wdzięcznością ich właściciela.